

“ЗАРОБІТЧАНСЬКА” ТЕМАТИКА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ФОЛЬКЛОРИ ЯК ПРОЛОНГАЦІЯ Й ОНОВЛЕННЯ ТРАДИЦІЇ

Олена ГІНДА

*Кафедра української фольклористики імені академіка Філарета Колесси,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1/345, м. Львів, Україна, 79000,
тел.: (+38032) 239 47 20, e-mail: omhinda@gmail.com*

Досліджено присутність заробітчанської тематики у функціонуючій фольклорній традиції на матеріалі Фольклорного архіву Лабораторії фольклористичних досліджень Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка й архіву автора статті; зроблено зіставлювальний аналіз заробітчанських пісень і поезій українських трудових мігрантів в Італії.

Ключові слова: сучасна фольклорна традиція, Лабораторія фольклористичних досліджень, поетична творчість українських трудових мігрантів в Італії, християнський часопис українців в Італії “До Світла”.

“Характерною ознакою живучої традиційної поезії є її пливкий стан, що потягає за собою постійну мінливість... Усна творчість ніколи не стоїть на одному місці, а постійно йде вперед, неначе переходить процес живого організму...”

Філарет Колесса [14, с. 35]

Заробітчанська тема в українській народній словесності, яка була породжена першими хвилями української еміграції кінця XIX – початку XX століть, належить до традиційних, ґрунтовно досліджених і таких, що завжди привертала увагу українських фольклористів. Володимир Гнатюк [11], Михайло Драгоманов [13], Іван Франко [37], Філарет Колесса [14] та інші видатні науковці зробили вагомий внесок у вивчення цього пласта фольклору, наголошуючи на його поетичній самобутності та значенні у процесі розвою народнопісенної традиції. Вже у перших розвідках, присвячених зазначеній проблематиці, дослідники виокремлювали жанр емігрантських пісень, убачаючи в них особливий, “найважливіший” концепційний статус: “Та найважливіше місце між пісенними новотворами із суспільно-економічним підкладом займають, безперечно,

пісні про еміграцію, – писав Ф. Колесса. – [...] Сі пісні складаються на широкий цикл, справжню епопею, що з різних боків змальовує долю емігрантів. На піснях про еміграцію бачимо, як на наших очах твориться нова група пісенна, що найсильніше виступає на західних окраїнах та поволі охоплює щораз то ширші круги” [14, с. 42].

Найповнішою репрезентацією текстів заробітчанського й емігрантського фольклору став збірник “Наймитські та заробітчанські пісні” [16], що вийшов друком вже у ХХ столітті. Збірник супроводжували типовий для академічних видань розділ “Від упорядників” і ґрунтовний вступний дискурс “Наймитські та заробітчанські пісні”, автором якого була Софія Грица. Упорядники збірника наголошували, що заробітчанський фольклор є важливою складовою “...соціально-побутової пісенності українського народу, що яскраво відобразила одну зі сторінок його трудової історії” [16, с. 5] та цінним документальним джерелом для українських народознавчих наук.

На межі ХХ і ХХІ століть, у вже незалежній Україні, масовий виїзд українських громадян на заробітки, який дістав назву четвертої хвилі еміграції, спричинив відновлення й оновлення заробітчанської тематики. “Входження” актуальної соціальної проблематики і важливих для народу (нації, етносу) подій у фольклорне поле завжди було однією з рушійних сил фольклорного поступу, природною закономірністю розвитку живої функціонуючої традиції. Нова фольклорна тематика виявляє себе у найрізноманітніших формах: впливає на розширення сюжетної парадигми уснопоетичних текстів, оновлює образну систему, генологічно модифікує твори, сприяє відновленню традиційних і появі нових жанрів. Про імовірність відновлення жанру емігрантських пісень на початку ХХ століття писала дослідниця фольклору Ганна Сокіл у статті “Філарет Колесса про перспективність дослідження пісенних новотворів” [20]. Науковець опиралася у своїх міркуваннях на праці видатних українських фольклористів і передусім на фольклористичні студії Ф. Колесси. Заторкувала це питання й автор пропонованої статті в низці публікацій, присвячених сучасній заробітчанській поезії, але розглядала його в іншому контексті і ракурсі, аналізуючи передусім експлікацію фольклорної традиції у доробку сучасних українських заробітчачан в Італії” [9, 10, 38]. Тож *досі залишається недослідженим і тому актуальним для фольклористики питання присутності заробітчанської тематики у функціонуючій фольклорній традиції*. Ця причина слугувала мотивацією для написання цієї статті, у якій зроблено спробу заповнити зазначену прогалину.

Передовсім доречно зазначити: комплексне, системне і цілісне дослідження сформульованої проблеми потребує організації експедиційних фольклорно-етнографічних заходів з відповідною програмою і

залученням до співпраці вчених-етнологів, істориків, соціологів, культурологів. Такою ми вбачаємо перспективу. У межах конкретної статті зосередимо увагу на *локальному фольклористичному завданні: з'ясуванні форм і своєрідності репрезентації заробітчанської теми у сучасному фольклорі, а також її зв'язку з поетичним доробком українських трудових мігрантів*. Джерельною базою дослідження слугували фольклорні матеріали з Фольклорного архіву Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка, авторські твори заробітчани з особистого архіву автора статті, а також твори українських трудових мігрантів в Італії, опубліковані у християнському часописі українців в Італії “До Світла” й у двотомній антології заробітчанської творчості “Світло на чужих стежках” [19] і “Тавдеамус по-емігрантськи” [7].

Можливості та перспективи дослідити загальний стан тієї чи іншої проблематики у реально існуючій фольклорній традиції сьогодні значно розширилися. Цьому сприяє діяльність наукових фольклористичних лабораторій, створених при академічних і навчальних інституціях з метою збереження уснопоетичної традиції як духовного надбання народу. Такі лабораторії провадять систематичну і кропітку роботу з архівації фольклорних записів: транскрибування, оцифрування і систематизації фольклорного матеріалу. Діяльність лабораторій складно переоцінити: саме в їхніх архівах фіксують і зберігають той “культурний шар” народного життя, у якому віддзеркалені його історія, дух, вікопомні цінності. Створені у лабораторіях архіви допомагають з'ясуванню духовних пріоритетів народу, виявленню його світоглядних преференцій, що є безцінним джерелом для вивчення менталітету нації. Саме матеріали з Фольклорного архіву Кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси і фольклористичної лабораторії, створеної при кафедрі, відіграли у нашому дослідженні роль “експертної ланки” у процесі з'ясування низки найважливіших питань: чи “живе” у сучасному фольклорі заробітчанська тематика й у яких саме формах і жанрах існує. Згаданий фольклорний архів формувався упродовж багатьох років з матеріалів фольклорних і фольклорно-етнографічних студентських практик та експедицій, які щорічно проводяться згідно з навчальними планами.

Перший запис заробітчанської пісні, віднайдені у фольклорних матеріалах кафедрального архіву, датовано 2006 роком. У сеансі також коротко відображено комунікативний контекст, у якому “з'явилася” пісня “Журавка”¹:

¹ В архівних записах літерою “З” позначено записувачів, літерою “Г” – інформантів, числами – порядковий номер відповідного інформанта і записувача.

“Г³”: Витягнем “Журавку”?

1. Ой журавко, журавко, 2
Чого кричиш щоранку?
2. Да як мені не кричать,
Ой як ж мені не кричать,
Як високо не літять.
3. Одбилася од роду, 2
Як той камінь у воду.
4. Да упав камінь да й лежить,
Упав камінь да й лежить,
На чужині горе жить.
5. Да на чужині горе жить, 2
На чужині горе жить,
Як прийдеться заболіть.
6. Да як прийдеться заболіть,
Як прийдеться заболіть,
Нема кому пожалеть.
7. Як прийдеться помирать, 2
Нема й кому поховать.
8. Поховає чужина, 2
Не знатиме родина.
9. Да поховає піп да дяк,
Поховає піп да дяк,
Не знатиме родна мати.

Г³: Це теж про цю пісню казали мені, як у Німеччину вивозили німці дівчат, то цю «На чужину», пісню «На чужину» зложили. Отаке чула... Брали теж на роботи різні¹ [21].

Народна пісня “Ой журавко, журавко...” в архівах кафедри наявна в кількох записах з різних років. Запис 2010 року було зроблено 5 липня 2010 року в селі Мшанець Старосамбірського району Львівської області від трьох інформаторів. У контекстних ремарках респондентів збереглася важлива інформація про відсутність прив’язки до певних

¹ Записали Андрій Вовчак, Марія Іванищук, Ружена Беднарська й Олександр Маханець 7 липня 2006 року в селі Мульчиці Володимирецького району Рівненської області від: Віри Онуфріївни Радчук, 1937 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта 5 класів, працювала на фермі; Ольги Степанівни Рибачик, 1938 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта 9 класів, працювала на фермі; Любові Сидорівни Коцюбайло, 1956 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта середня спеціальна, працювала вчителем молодших класів у школі; Анастасії Пилипівни Кедич, 1950 року народження, місцева, освіта середня спеціальна, працює бібліотекарем.

подій і обставин при виконання пісні: “То коли хочете, тоді співайте”¹ [28]. Третій запис цієї пісні міститься в архівних матеріалах 2011 року. Текст записано від Андрія Юрійовича Салецького, 1986 року народження, який народився у місті Львові, має акторську освіту і працює за фахом у театрі імені Леся Курбаса, і Юрія Володимировича Римаря, 1980 року народження, який народився у місті Львові, працює художником. Запис засвідчує, що на текст пісні і форму його виконання суттєво вплинула професія інформантів, тобто, авторське й індивідуальне переважало у творі над традиційним, і це дає підстави не кваліфікувати його як фольклорний.

В архівних матеріалах 2006 року містяться записи кількох заробітчанських пісень, але контекстні подробиці у матеріалах відсутні. У сеансі від 10 липня 2006 року знаходимо фрагмент відомої заробітчанської пісні “Америка люба, Америка мила...”, записаної від трьох інформантів², які згадали лише одну строфу з неї:

“З¹⁾.: А жалобні такі не знаєте?

І²⁾.: Жалобних, “Америко люба, Америко мила”.

1. Америка люба, Америка мила,
Не одного мужа з женою розлучила.
2. Не одного мужа, не одні діти,
Осталися діти – сироти на світі.

І³⁾.: Вже забула. Забула, що ш то, то давно. От посидаем колис з Параской да й співаем про Америку, да про ті старці, вони завше в ньой ночували. Хіба що все так запомниш...” [22].

Наступні записи заробітчанських пісень з архіву датовано 2007 роком: дві пісні літературного походження: “З далекого краю лелеки летіли” на слова Дмитра Павличка і “Чуєш, брате мій, товаришу мій...” на

¹ Записали Андрій Вовчак та Ірина Довгалюк 5 липня 2010 року в селі Мшанець Старосамбірського району Львівської області від: Марії Романівни Дилин, 1929 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта 4 класи, працювала в колгоспі; Софії Семенівни Пізнак, 1944 року народження, народилася у селі Квасенина, республіка Польща, соціальне походження з селян, освіта вища, працювала вчителем математики у школі; Василя Романовича Пізнака, 1940 року народження, місцевий, соціальне походження з селян, освіта вища, працював вчителем трудового навчання і креслення в школі.

² Записали Ружена Беднарська і Марія Іванишук 10 липня 2006 року в селі Стара Рафалівка Володимирецького району Рівненської області від: Надії Пилипівни Ткач, 1925 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта 3 класи, працювала дояркою; Олени Олексіївни Алексейчик, 1958 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта середня спеціальна, працювала в ідальні; Надії Андріївни Кушнаррової, 1922 року народження, місцева, соціальне походження з селян.

слова Богдана Лепкого. Сеанс записали Галина Дмитришин, Оксана Корчагін і Світлана Мазур 10 липня 2007 року у селі Панівці Борщівського району Тернопільської області від Ярослави Дмитрівни Шкорупи, 1949 року народження, місцева, походить з селян, має середню спеціальну освіту, працювала вихователем [23]. Комінукативний контекст сеансу не зафіксовано.

Починаючи з 2008 року формат матеріалів Фольклорного архіву кафедри видозмінюється, що було зумовлено конкретизацією вимог до оформлення і транскрибування польових матеріалів, прописаних у методичних рекомендаціях “Засади організації і проведення польового фольклористичного дослідження, транскрибування й архівування зібраного фольклорного матеріалу: Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету спеціалізації «фольклористика»” Андрія Вовчака та Ірини Довгалюк [6]. Значно повнішими і більш структурованими стають записи контексту: розмов збирачів з інформантами, умов запису, зауваг побутового характеру тощо. У такий спосіб в архіві починають накопичуватися не лише фольклорні тексти, але й етнографічні й етнокультурні матеріали. Сукупність цих складових допомогла зробити важливі спостереження стосовно контексту побутування жанру заробітчанських пісень, як до прикладу, у сеансі від 2 липня 2008 року.

У селі Хащів Турківського району Львівської області від інформантки Катерини Іванівни Тирчанин було записано текст заробітчанської пісні “Був кавалок поля і корова біла...”¹ Матеріали запису засвідчують активне побутування жанру заробітчанських пісень періоду першої хвилі української трудової еміграції. У сеансі збережено унікальні коментарі інформатора до цієї пісні: *Катерина Тирчанин розповідає, що цю пісню співала її мати як колискову (“то біла моя колискова”)*. Наголосимо: контекстуальний чинник дає змогу фіксувати важливі деталі побутування твору, характеризує інформатора, допомагає глибше збагнути сам твір і його сприйняття носієм традиції. У цьому випадку ремарку виконавиці про те, що пісню її мати співала як колискову, можна кваліфікувати як ілюстрацію феномена *народного “жанрового мислення”*, коли сюжети про певні події не випадково потрапляють у відповідні жанрові форми. Тож можна ствердити, що в локальному факті функціонування фольклорного твору віддзеркалено не лише пам’ять про драматичну сторінку історії першої хвилі еміграції, але й

¹ Записали Андрій Вовчак, Ірина Довгалюк, Юлія Кльок і Лілія Винницька 2 липня 2008 року в селі Хащів Турківського району Львівської області від Катерини Іванівни Тирчанин, 1935 року народження, народилась у селі Лімна Турківського району Львівської області, соціальне походження з селян, працювала в колгоспі.

важливий для фольклористичної науки факт: текст фольклорного твору сприяє тривалому збереженню у пам'яті нащадків важливих для них подій, у цьому випадку – понад столітньої давності. Наведемо фрагмент описаного сеансу:

“3-4): Може, знаєте таких довгих пісень?...

I-1): Я не можу пісень співати, я хоба знаю, як мені моя мати співала у дитинстві, така довга файна пісня, то моя біла колискова. Але я її не можу взяти на голос, бо я, знаєте, ...асму маю і я не можу співати [Респондент пригадує слова, частково переказує текст. – *Примітка транскриптора*].

1. Був кавалок поля і корова біла,
Та твоя дорога всьо то-то із'їла.
2. Ти мене все тишив, шо бдеш гроші слати,
А я буду в скриню долари ховати.
3. Уже минув рочок, ни тибє, ни грошей,
А де ж ти подівся, мужу мій хороший? 2
4. В корчму вже занєсла в застав сірачину,
Вишли ми ^{мні} хоч долар, бо з дітьми загину. 2
5. У неділю рано є письмо з Канади,
А діти скрикнули: “Матінко, від тата”.
6. А діти скрикнули: “Матінко, від тата”,
Побігли читати до сусіди Гната. 2
7. Гнат письмо з Канади пильно оглядає,
І слово за словом голосно читає: 2
8. – Не пиштьє ви листи і не нарікайте,
За душу Івана честь Богу віддайте. 2
9. Ваш Іван вже дев'ять місяців, як в гробі,
Забив єго камінь в Портаж Манітобі¹⁾. 2
10. Заплакала жінка, заплакали діти,
Впали всі на землю, як скошені квіти ^{цвіти}. 2
11. Мужу мій, Іване, я тебе просила,
Няй тя не заносит залисицька хвиля²⁾.

¹⁾ Портаж Манітобі = назва шахти в Канаді. – *Примітка інформантки*.

²⁾ Залисицька хвиля = такі дурниці (вона його просила, щоб він вдома був, а він поїхав). – *Примітка інформантки*.

I-1): Я не взяла [цю пісню на голос] так, як вона має бити, бо я ни можу.

З-1): А залисицька хвиля, це яка хвиля?

I-1): Най го не забігат такі дурниці. Знаєте, юж їхати, вона 'го просила, би дома бив, а він...

З-1): А забив його камінь...?

I-1): В Портаж Манітобі, шахта се так називала в Канаді.

З-1): То є так, шо чоловік поїхав на заробітки в Канаду, так?

I-1): Та, так било.

З-1): То ваша мама вам співала?

I-1): Мені малій. Знаєте, тогди ж ни било, бив кавалок поля, кусок поля... І продав, і корову продав.

З-1): Шоб взяти квиток?

I-1): Наякжеш. “Та й твоя дорога всьо то-то з’їла”, всьо. Поїхав, та й нема рік, і другий нема, та й вони вже написали, ну а відписали, жи вже аж девіть місяців, як вже в гробі” [24].

З поданих коментарів постає, що історія про те, як перші українські заробітчани продавали останнє, щоби купити квиток за океан, де сподівалися заробити багато грошей, а натомість там гинули, – для інформантки є не сторінкою з підручника, але живою історією близьких їй людей. У цьому ж сеансі від Катерини Тирчанин було записано ще одну заробітчанську пісню:

“Ше другої співала, але я ту чисто забила. То як тоже, в Німеччині робили, то хоба тільки знаю, жи:

1. ...Під прусом би робе,
Кошуля ся порве, а шукура попенкат,
Хто не бив під прусом, то той не пам’єнтат¹⁾.

¹⁾ Рядки респондент декламувала, а не співала. – *Примітка транскриптора.*

З-1): По-польськи?

I-1): То польська, моя мати знала, вна мні то-то все співала, але я тої забила, то така файна, то якось било:

1. Як ми пшиєхалі аж до Восвєнціня,
Нам сі засвєнціла наша Галіція...

I-1): Но я то-то забила” [24].

У поданому записі привертає увагу той факт, що другу пісню мати інформаторки співала польською мовою. Імовірно у цьому криється причина “забування” тексту виконавицею, незважаючи на те, що пісня належить до її улюблених (“то така файна”).

В архівних матеріалах кафедри віднайдено також текст сучасної заробітчанської пісні, записаної під час студентської фольклорно-етнографічної практики, яка тривала 1–13 липня 2008 року у Турківському районі Львівської області. Текст пісні записано від Ганни Дмитрівни Сушинець, яка проживає у селі Вовче Турківського району. Звернімо увагу на те, що виконавиця знає багато пісень і акцентує на цьому у розмові зі збирачами: “...Шо би тут не списали, би’сти дванадцять разів ходили”¹ [26]:

¹ Записали Марія Чигінь і Світлана Корчагіна 8 липня 2008 року в селі Вовче Турківського району Львівської області від Ганни Дмитрівни Сушинець,

“З-1): Скажіть, а ви вмієте співати, [може,] колись ходили по весіллях?”

I-1): А та колись так ходила, а тепер я на сході весь час, на буряки їжджу і так. В нас то робили, як були фестини, то тоже весілля так справляли, то тоже виступали, як всьо-всьо: як барвінок різали, і ладкали, і все.

З-1): А ви навчилися того звідки? Брали участь і так навчились, вас ніхто спеціально не вчив тому?

I-1): Ну так. З дитинства ходили по весіллях, чули, як то співають. А тепер то виступали в нас в клубі восени і казали, що поїдуть ще десь: в район і казали, що в область, ай... Шо вам ще заспівати?

З-2): А яку знаєте ще?

I-1): Йо-йой! Та я знаю, що би тут не списали, би’сти дванадцять разів ходили.

1. В вишневім саді хата та,
Де мене мати вигляда.
Мамині очі у журбі,
Чого ж це я на чужині.

Приспів (повторюється після кожної строфи):

На чужині, на чужині
Холодні ночі, довгі дні.
Ніхто ж мене не пригорне,
Сумує серденько моє.
На чужині, на чужині,
Як я далеко від рідні,
Дітей нема поговорить,
Щомиті серденько щемить.

2. Стежка у полі пролягла,
Аж до рідного села,
А я ї бачу уви сні,
Бо я тепер на чужині
3. А в мене діти ще й малі
І кличут маму уви сні,
Куди ж поїхала вона,
І що таке то чужина?
4. Ти найріднішая моя,
Внучата є, ти не одна
І мова рідна і земля,
А в мене лиш тут чужина.

I-1): То вже така теперішня. Хто буде на чужині, ото...

З-1): То така бойківська пісня?

I-1): То таку зложили наші заробітчани в Італії, чи Іспанії” [26].

1944 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта 7 класів, працювала на буряках, в колгоспі.

Мотиви й образність цієї пісні типологічно близькі до поезій українських трудових мігрантів в Італії, що у період 2001–2011 років друкувалися на сторінках християнського часопису українців в Італії “До Світла”. Тема чужини у цьому корпусі поезій є однією з визначальних. Проілюструємо типологічну близькість народних пісень і згаданих поезій, звернувшись до типового тексту згаданого авторського доробку – поезії “О Боже, мій Боже!” Дани Гураль, української трудівниці в Італії:

“О, Боже, мій Боже! / Як тяжко мені.
О, Боже, мій Боже! / Одній в чужині.
Без тата, без мами, / Одна, як билинка,
Чужа мені хата, / Чужа ця домівка.
Не чую родини, / Не бачу дітей,
Летять тільки сльози, / Як ніч, так і день.
О, Боже, мій Боже! / Тебе я благаю,
Дай сили ще трохи, / Бо я вже не маю,
Лиш сльози і смуток, / Завмерла душа,
На грудях у мене / Стоїть тягота.
Тепер зрозуміла, / Що це чужина,
Ні слова сказати – / Одна німота.
На Бога надію / Одну покладаю,
Рятуй мене, Боже, / Тебе я благаю,
Я руки до Тебе / Щоднини складаю,
З Тобою лиш щиру / Розмову я маю.
Бо рідні далеко, / Далекі від мене,
Не чують, не бачать, / Нічого не знають,
О, Боже, мій Боже! / Мені допоможи!
Мене і всіх рідних / Моїх збережи!
Так хочеться сили / І волі набрати,
Щоб все це скоріше / Могти подолати” [12].

Наведена поезія за формальними і змістовими характеристиками наближена до народнопісенної лірики. Зіставляювані твори ніби переграють між собою емоційною настроєвістю, подібною ритмічностію, композиційними і сюжетотвірними особливостями, обидва тексти насичені типовими фольклорними символами, але головною ланкою, що їх споріднює, є сповнена драматизму і туги тема життя на чужині.

У селі Жукотин Турківського району Львівської області 2008 року було записано заробітчанську пісню “Нема мого миленького, нема мого пана...” від двох інформантів: Ганни Федорівни Голотяк і Ганни Пилипівни Буц¹. Текст цієї народної пісні про першу хвилю україн-

¹ Записали Андрій Вовчак, Ірина Довгалюк, Юлія Кльок і Ліля Винницька 3 липня 2008 року в селі Жукотин Турківського району Львівської області від:

ської еміграції інформанти добре пам'ятають, а її зміст коментують як такий, у якому йдеться про “заграницю”:

“З-2): А в вас тут ще така пісня є: “Нема мого миленького, нема мого пана, / А вже його постілонька порохом припала. / Поїхав мій миленький поза Анталію...”

I-1): Заки він там звідти верне, я ся постарію!

I-2): Та!

З-1): А що то за така пісня?

I-1): То – короткі, то – короткі.

I-2): Такі-во, такі, такі.

З-1): Але про що, що то за Анталія? Шо то є?

I-1): Ну село, граница, за границев місто таке є Анталія. Там всякі такі.

З-5): Анталія – Туреччина.

З-1): Анталія – Туреччина? А можете заспівати?

I-1), I-2):

1. Ой поїхав мій милийкий поза Анталію,
Заки він ся вітам верне – я ся постарію!
2. Ой поїхав мій милийкий в Канаду, в Канаду,
А з ким же я молодейка стану на пораду?
3. Ой поїхав мій милийкий аж до Гамерики,
То ми буде висилати по два дулярики!
4. Написав ми мій милийкий карту із неволі:
– Чи не маєш, милинейка, дітини малої?” [25]

В архівних матеріалах за 2010 рік заробітчанська тематика представлена лише однією піснею “А чужина ни родина ...”¹ з лаконічними контекстними заувагами:

“P-2): Мамо, а тутуво, шо пісня така, шо важко мені жити в чужій стороні.

1. А чужина ни родина,	2
Серце плаче, як дитина,	
Гойляю я, гей, гуляю я.	

Ганни Федорівни Голотяк, 1931 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта 3 класи, працювала в колгоспі; Ганни Пилипівни Буц, 1941 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта 5 класів, працювала в колгоспі; Лесі Іванівни Лихновської, 1945 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта 7 класів, працювала в колгоспі.

¹ Записали Ольга Кішук, Ірина Коруженець і Леся Лагуняк 9 липня 2010 року в селі Грозьово Старосамбірського району Львівської області від: Марії Андріївни Семрак, 1932 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта 4 класи; Степана Миколайовича Семрака, 1972 року народження, місцевий, соціальне походження з селян.

2. На чужині важко жити, 2
Як той камінь підносити
Ей гуляю я, ой гуляю я.
3. Камінь кинув, сам спочинув, 2
На чужині марно згинув
Гуляю я, гей, гуляю я.

Р-1): Всьо, я більше не знаю” [28].

В архівних записах 2011 року віднайдено текст заробітчанської пісні “Якби я мала крила орлині”, записаної у селі Вузлове Радехівського району Львівської області від Емілії Василівни Притули, 1919 року народження¹. Виконавиця пісні, людина вельми поважного віку, на запитання записувача, чи ця пісня є заробітчанською, відповідає стверджувально. Наведемо фрагмент запису:

“Р-1):

1. Якби я мала крила орлині,
Якби я вмiла літати.
Я б полетіла на Україну,
Свого милого шукати.] 2
2. Летіла рочок, летіла другий,
Свого милого не бачу.
Ой піду, сяду, в вишневім саду,
Сяду та й гірко заплачу.] 2
3. Ой вийшла з хати старая мати,
Вийшла та й сина питає:
“Ой, сину, сину, що за пташина
В нашому саду співає?”] 2
4. То не пташина, мій милий сину,
В нашому саду співає,
То та дівчина чорнобривая,
Свого милого шукає.] 2

З-1): То напевно заробітчанська пісня?

Р-1): Та, та, то така собі” [29].

Того ж 2011 року в селі Стара Ропа Старосамбірського району Львівської області було записано заробітчанську пісню “Пливе качур по Дунаю”, яка поповнила архів кафедри. Інформант-виконавець – Ярослава Степанівна Бачинська²:

¹ Записала Лілія Притула 16 липня 2011 року в селі Вузлове Радехівського району Львівської області від Емілії Василівни Притули, 1919 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта 4 класи, працювала в колгоспі.

² Записали Ірина Бурко, Наталія Чоп, Оксана Глушко 10 липня 2011 року в селі Стара Ропа Старосамбірського району Львівської області від Ярослави

“P-1):

1.	Пливе качур по Дунаю,	2
	Дай ми, Боже, що думаю.	2
2.	Я думаю мандрувати,	2
	Жаль ми роду понехати.	2
3.	Не так роду, як матіньки,	2
	Годувала ня' з дітиньки.	2
4.	Бо в чужині тяжко жити,	2
	Як той камінь покотити.	2
5.	Камінь кочу, та й спочину –	2
	Я в чужині марно згину.	2

P-1): Та то всі такі стародавні. Наші люди, наш народ співав сумні пісні, бо то завжди ми були, ми не були самостійна Україна, ми завжди були під кимсь, і нас гнобили, і ніколи, і завжди то було таке: виряжали на війну, і то всьо, і не було веселості, не було в країні, в Україні, не було веселості, і не було веселих пісень, всьо було таке сумне. І чому кажуть нема веселих пісень? Бо Україна завжди страждала.

З-1): Та. І сумні пісні були.

P-1): І сумні пісні були” [30].

У селі Росохи Старосамбірського району Львівської області від двох інформантів: Михайла Степановича Яворського і Ганни Михайлівни Біляк було записано одну строфу з пісні “Чужина, чужина, чужина...”¹ з ремаркою респондентів, які зізналися, що інших пісень про виїзд закордон на заробітки вони не знають:

“З-2): А от закордон виїжджали, у вас не було пісень таких?

P-1): Я не знаю.

P-2):

1.	Чужина, чужина, чужина,	
	Не зігрієш ти душу мою,	
	Бо мій дім і родина моя	] 2
	Залишились у ріднім краю.	

P-2): А я більше не знаю” [31].

Степанівни Бачинської, місцева, соціальне походження з селян, освіта середня спеціальна, працювала завідувачем будинку культури.

¹ Записали Марія Папіш, Марія Антонюк, Оксана Носуліч, Ірина Федішин 9 липня 2011 року в селі Росохи Старосамбірського району Львівської області від: Михайла Степановича Яворського, 1932 року народження, місцевий, соціальне походження з селян, освіта 4 класи, працював у колгоспі; Ганни Михайлівни Біляк 1941 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта вища (Дрогобицький педінститут, спеціальність – методика початкового навчання), працювала вчителем у школі.

Автором слів і музики до цієї пісні є поет, бард і композитор Василь Дунець з Тернопільщини, але інформант вважає пісню народною.

В архівних матеріалах 2012 року, які на час написання статті ще перебували на стадії подальшого поповнення і систематизації, знаходимо значно більшу (порівняно з іншими роками) кількість творів заробітчанської народнопісенної лірики. Помітною є подальша тенденція до ретельнішої фіксації розмов з інформаторами. Привертає до себе увагу сеанс від 9 липня 2012 року, записаний у селі Старе Місто Підгаєцького району, що на Тернопільщині. Інформант – Мирон Ілліч Гусак, 1937 року народження¹. Комунікативна ситуація сеансу, щоправда, монологічна, тобто, респондент сам розповідає про емігрантські пісні та причини їх зародження:

“Р-1): Ага, ще що я хочу сказати. Шо тоді ніхто так не. До школи як я ходив, нічого. За радянської влади це було заборонено. А як я знаю? З оповідей і так вже потому, як став доросліший. Шо в двацятomu сторіччі Україна була розділена на три частині. Одна частина була під Румунією, от, зокрема, Чернівецька область. Друга частина була під Польщею, третя – під Росією. От. І ці окупанти також знущалися над народом, мову свою нав’язували, релігію. Поляки не допускали до навчання українців, от. Ту фільварки були, як називали, наш нарід працював тяжко на тих паничів. А вони десь в Кракові чи Варшаві жили, за кордон їздили, та й то всьо. І тоді як під таким гнітом була держава, розколена, то всьо. І співали в нас таку пісню:

1. Україно, ти зелена,
На три часті розділена, ляна.
2. Ой зірву я три листочки
З червоної калиночки, ляна.
3. Перший зірву та й заграю,
Батька-неньки я не маю, ляна.
4. Другий зірву та й заграю,
Сестри-брата я не маю, ляна.
5. Третій зірву та й заграю,
На чужині пропадаю, ляна.
6. А чужина – не родина,
Плаче серце, мов дитина, ляна.

Р-1): Так. Шо то я ще...” [32].

В архівних матеріалах 2012 року задокументовано заробітчанську пісню “Летіла зозуля”, записану у селі Затока Яворівського району Львівської області від Олексія Михайловича Мурского. Інформант пояснив спорідненість пісні з темою сучасного заробітчання і, що є по-

¹ Записала Ольга Гіряк 9 липня 2012 року в селі Старе Місто Підгаєцького району Тернопільської області від Мирона Ілліча Гусака, 1937 року народження, місцевий, освіта – училище механізації.

казовим, висловив свою негативну думку стосовно тих, які обирають собі “добровільну панщину”¹:

“P-1): Ну, наприклад, пісня “Летіла зозуля”, то вона така, що вона, говорить, ностальгійна пісня за Батьківщиною і, так би мовити, стосується безпосередньо теперішніх заробітчанин, заробітчанин, що виїжджають з України в світі на заробітки і то та пісня менш більш могла би стосуватися тої панщини добровільної, що собі люди вибирають:

1. Летіла зозуля та й стала кувати
Ой то не зозуля, то рідная мати. 2
2. Ой то не зозуля, то рідная мати.
Вона прилетіла дочку рятувати. 2
3. Якби мати знала, яка в мене біда,
Була б передала горобчиком хліба. 2
4. Горобчиком хліба, зозулею солі,
Ой мамо, ой мамо, як важко без долі. 2
5. Летіла зозуля та й стала кувати
Ой то не зозуля, то рідная мати” [33]. 2

Наступний запис в архівних матеріалах кафедри, також датований 2012 роком, зроблено у селищі Східниця Дрогобицького району Львівської області. Від Любомири Іванівни Журавчак² було записано заробітчанську пісню першої хвилі еміграції. Зі слів інформаторки, це “така веселенька” пісня, але така характеристика зовсім не підтверджується змістом. Звернемося до запису сеансу:

“З-1): А може ви знаєте якісь емігрантські пісні?

P-1): Ну можу й пригадати таку жартівливу, під коломийку. Колись вуйко вдавнину виїхав туди. Багато ми й спілкувалися.

З-1): А куди він виїхав?

P-1): В Канаду. І можу проспівати таку веселеньку:

[1]

1. Як прийшли ми на чужину, то так, як до пекла,
Що хотіли, то робили з нас пани востеклі.

[2]

1. – Ой візьми цю сиру землю, затисни у жменю,
А я собі в тій Канаді на другій ся вженю.

¹ Записала Ольга Подільчак 13 липня 2012 року в селі Затока Яворівського району Львівської області від Олексія Михайловича Мурського, 1946 року народження, народився у селі Лозина Яворівського району Львівської області, соціальне походження з селян, освіта середня технічна, працював на заводі робочим.

² Записала Софія Слуцька 23 липня 2012 року у селищі Східниця Дрогобицького району Львівської області від Любомири Іванівни Журавчак, 1954 року народження, місцева.

2. – Ой не думай, мій миленький, що Канада – мамка,
Бо так може ся случити, що тя найде ямка” [35].

Наступний текст 2012 року з архіву кафедри (точніше, лише фрагмент тексту) було записано від Осипи Василівни Будз у селі Явора Турківського району Львівської області¹. Матеріали цього сеансу, на нашу думку, мають непересічне значення, бо, незважаючи на те, що було записано лише одну строфу пісні, а подробиці сеансу, вірогідно, зредукував транскриптор, у лаконічних заувагах записувачів і контекстних розмовах групи інформантів про сучасне заробітчанство відобразилося народне розуміння проблеми трудової еміграції:

- “Р-3):
1. Не спочину на чужині, марно гину,
На чужині марно гину.
 2. В нашій краї сонце гріє –
На чужині вітер віє.

Р-3): *Як ми стали ту пісню співати, Ганя так за столом стала плакати, аж ся давила, гадаєте, що там аж так солодко?* [Виокремлення шрифтом наше. – О. Г.]

З-1): Та яке солодко.

[Далі Р-3) розповідає про заробітчанку Ганну, респонденти обговорюють важке життя на заробітках. – *Примітка транскриптора*]” [35].

Матеріали сеансу від 9 липня 2012 року, зафіксовані в селі Зубра Пустомитівського району Львівської області від Олени Іванівни Бушко, особливо цінні в контексті досліджуваної у статті проблеми. У розмові зі збирачами інформант розповіла, що колись була на заробітках і як дорого пам’ятку зберігає зошит із поезіями та піснями, записаними на чужині. З аудіозапису сеансу помітно, що жінка хвилюється, підбирає слова, намагається говорити літературною, дещо книжною мовою, користується зошитом, коли забуває тексти творів²:

“Р-1): На сьогоднішній день багато наших українських жінок, дівчат поїхали на чужину, щоб заробити гроші для своєї сім’ї, допомогти дітям. Я так само колись покинула рідне село, рідну хату і поїхала на чужину:

[1]

Наче сон минуло вже десять літ
З тих пір, як я залишила рідну хату,

¹ Записали Іванна Ціць, Інна Прихідько й Оксана Цюркало 10 липня 2012 року в селі Явора Турківського району Львівської області від Осипи Василівни Будз, 1944 року народження, місцева, соціальне походження з селян, освіта 7 класів, працювала в колгоспі.

² Записала Наталія Коваль 9 липня 2012 року в селі Зубра Пустомитівського району Львівської області від Олени Іванівни Бушко, 1948 року народження, народилася у селі Давидів Пустомитівського району Львівської області, освіта середня спеціальна, працювала бухгалтером.

Щоб долю краю дати нам усім,
На чужині доводиться працювати.
Нелегко нам, повір, в краю чужому:
Потрібно мову, звичаї вивчати,
А ще потрібно, любі ви мої,
Терпіння мати, щоб у всьому їм вгоджати,
Бо ми чужі, ми не свої,
Не рідна ця земля й домівка,
Для них лиш праця є в тіні,
А ми для них лише чужинці.

[2]

1. З далекого краю лелеки летіли,
А в одного лелеченька крилонька зомліли.
2. Висушила силу чужина проклята:
– Візьміть мене, лелеченьки, на свої крилята!
3. Ніч накрила очі мені, молодому:
– Несіть мене, лелеченьки, мертвого додому.

[3]

Мої думи, як хмари,
Додому пливуть.
Я бачити хочу,
Як діти до школи спішать,
Я змерзнути хочу у ріднім краю,
У ліжку своєму поспати!
Ріднішого місця на світі нема
За дім свій і стежку до хати.
Я хмари питаю: “Ти звідки пливеш?
А може ти звістку із дому несеш?
Чи бачила могилу у ріднім селі?
Чи діти листа написали мені?” [1]

[1] Виконавець забула закінчення твору. – *Примітка транскриптора*”. [36]

Три твори, записані від Олени Бушко, є різножанровими. Перший – це поезія, яку, можна припустити, написала сама інформант. Наступний твір є популярною народною піснею літературного походження на слова Дмитра Павличка. Третій твір, закінчення якого інформант забула і який вважає народною піснею, насправді є поезією “Чужина” Володимира Порваткіна. Останній текст має непересічне значення для розуміння поступу заробітчанської тематики у фольклорі, оскільки свідчить про факт “входження” у традицію/побутування поетичних творів, авторами яких є українські трудівники за кордоном, у конкретному випадку – в Італії. Задля обґрунтування останньої тези варто зробити короткий екскурс в історію постання корпусу поетичних текстів, написаних українськими заробітчанами в Італії у 2001–2010 роках.

Однією з форм внутрішньої комунікації і водночас способом заявити про себе “*urbi et orbi*” для українських трудівників за кордоном стає поетична творчість: рідне слово виливається у щирі сповідальні рядки, і поетами часто-густо стають ті, хто ніколи раніше не писав. Зокрема, у перші роки української еміграції в Італії поширеною практикою було переписування трудівниками таких поезій у місцях зустрічей українців (парках, скверах, у місцях паркування мікроавтобусів з України). В особистому архіві автора статті є зошити українських трудівниць, які можна трактувати як поетичні документальні свідчення українських емігрантів в Італії. У такі зошити трудівниці переписували вірші, що мали обіг у середовищі української спільноти. Домінуючою темою таких поезій були туга за батьківщиною, родиною, подробиці виживання в чужому світі, звинувачення керманічів держави у тому, що вони не дбають про добробут своїх громадян [2, 3] і про сотень тисяч українських жінок-матерів, які змушені були покинути дітей і родини в пошуках заробітку.

З часу заснування (з ініціативи Координатора українських греко-католицьких громад, священника Василя Поточняка) першого друкованого органу українців в Італії – християнського часопису “До Світла” у Римі 2001 року – такі поезії почали друкувати на його сторінках. У книзі письменниці і колишньої заробітчани Оксани Пронюк “Під арками. З життя української громади Болоньї 2003–2006 рр.” наведено спогади Лідії Дукас, члена редколегії часопису, про те, у який спосіб і де саме члени редакції знаходили поезії українських заробітчанин: “Почали ми з того, що при зустрічах із людьми у парках, у сквериках, у метро просили подавати в журнал *вірші, які на той час переписувалися жінками і передавалися із рук у руки. Згодом у редакцію прийшов перший лист... Читачі довірили нам своє поетичне слово, що народилося у їх зраних розлукою душах, слово щире і непідкупне. Наші дописувачі – люди різного віку, різних професій. [...] Раніше ніколи не пробували писати. І тільки тут, на чужині, в короткі хвилини відпочинку чи тривожно-безсонними ночами взялися за перо, щоб у такий спосіб явити світові стан своєї душі...*” (виокремлення шрифтом наше. – О. Г.) [18, с. 328]. У тій самій книзі О. Пронюк зацитувала слова заробітчанини Богдана Пилипіва, який приєднався до редколегії кількома роками пізніше і дав таку оцінку заробітчанським поезіям: “Це щире, відверте, позбавлене пафосу слово... Справжній самобутній пласт народної творчості, за яким – жахлива трагедія, руйнація української родини, підрубаної у самому корені...” [18, с. 328] Поетична рубрика проіснувала в часописі 10 років: від часу його заснування в 2001 році, до 2011 року, і за цей період було опубліковано більш ніж 800 текстів поетів-аматорів. Реалістичне підґрунтя цих творів зумовило типові повторю-

вані сюжети, у яких фокусувалася громадська думка не лише авторів, а й української спільноти загалом. Подібно формувався заробітчанський фольклор ХІХ століття – відображення народного бачення проблеми заробітчання, дослідники якого неодноразово акцентували, що заробітчанські пісні початково мали авторство, яке з плином часу забувалося/втрачалося.

Тож поезію “Чужина” Володимира Порваткіна було опубліковано у часописі “До Світла” 2002 року, де подано й інформацію про автора: “Випускник Волинської духовної семінарії. Зараз працює в Орти. Туга за рідною домівкою та друзями не минає, і у вільну хвилину пишуться вірші” [17]. Зіставимо текст, який зберегла у своїй пам’яті Олена Бушко, з текстом оригіналу – поезією Володимира Порваткіна:

Мої думи, як птахи, додому летять.
Рахую не дні, а години.
Я матінку свою так хочу обнять
І поздоровити з уродинами.
Я змерзнути хочу у ріднім краю,
У хаті своїй побувати.
Милішого місця на світі нема
Й добріших, – крім батька і мати.
У хмари питаю: Звідкіль ти пливеш,
Може, мені вісточку добру несеш,
Може, ти матір побачила мою,
Скажи, бо цього я вже довго чекаю.
Може, ти тепле словечко принесла,
Бо моя журба ще за ними не щезла.
Поцілуй же, хмаринко, батьків, приласкай,
Не кажи, що для мене холодний цей край.
У полі стежина вже знов пролягла,
Яка веде всіх до рідного села,
А я її бачу і йду нею у сні,
Тому що я зараз на чужині” [17].

Зауважимо: з текстом поезії “Чужина” в умовах його “входження” у фольклорне поле відбуваються трансформації, які є типовими для динаміки фольклорних новотворів. Зіставляючи текст, записаний від Олени Бушко, з оригінальною поезією Володимира Порваткіна, помічаємо варіативні зміни, які є маркерами-характеристиками самої інформантки. Олена Бушко вносить зміни у прецедентний текст (тобто поезію) за тими самим принципами, як це зазвичай робить виконавець/відтворювач фольклорного твору: до тексту додається або змінюється те, що є важливим для виконавця, що відображає локус його досвіду і життя. Особистий досвід виконавиці в аналізованому творі виявляє себе на рівні появи нових мікротем і мотивів (“діти до школи спі-

шать”, “діти листа написали мені”). Подвійна повторюваність мотиву “діти” підкреслює його значення для інформаторки, як матері, що пережила розлуку з дітьми (у тексті поезії Володимира Порваткіна згадано лише про батьків). Трансформації відбуваються і на рівні змістових фрагментів: до прикладу, рядок “змерзнути хочу у ріднім краю” Олена Бушко замінила на “у ліжку своєму поспати”. Відбувається й значна редукація твору як наслідок відтворення у пам’яті респондентки лише тих фрагментів, які є важливими саме для неї. Перелічені зміни є типовим поступом “шліфування” новотворів у фольклорній традиції. Поява важливих тем і сюжетів у відповідних жанрових формах з подальшим їх укоріненням у фольклорі, а згодом закономірною жанровою еволюцією [див.: 8], яка передусім залежить від актуальності проблематики твору, у фольклорі завжди свідчать про наявність соціокультурного “запиту” соціальної групи, етносу, народу. Окреслена тенденція зазвичай співіснує з активізацією призабутих творів, тих, що “згасають” у народній традиції і переходять у стадію пасивного побутування, але тематика яких зумовлює їх відродження, бо стає суголосною з важливими для народу подіями [8]. Цю думку ілюструють записи автора статті від 5 червня 2010 року, зроблені у селі Яблунів Тербовлянського району Тернопільської області. Від мешканців села пані Марії і пана Андрія (прізвища інформанти не подали) було записано пісню “В той день, коли дім я покинув вітця” з поясненням, що “її співають, коли проводжають до Італії”. Цей твір є народною піснею літературного походження на слова Івана Глібовицького і музику Олекси Нижанківського. Популярність пісні відзначали фольклористи середини ХХ століття: її текст, записаний 1959 року в селі Шипинці Кіцманського району Чернівецької області від О. М. Івасюка у транскрипції О. Правдюка та Л. Яценка, увійшов до збірників “Буковинські народні романси” [4, с. 328] і “Буковинські народні пісні” [5, с. 603], упорядником яких був Леопольд Яценко. У селі Яблунів зафіксовано ще один варіант твору:

В той день, коли дім я покинув вітця,
Три цвіти дістав я в дорогу життя.
Від брата, від ньєнки я квіти дістав,
А третій товариш сердешний подав.
Як жоден з тих цвітів до року не всхне,
То вірно з них кожний ще любить мене.
Минули дні щастя, розкоші й утіх,
На жаль і терпіння змінився мій сміх.
Дивлюсь я на цвіти, а братній зів’яв,
Бач, видно, й товариша сохнуть почав.
Лиш ньєнчина квітка цвіте, як весна,
То вірно лиш любить лиш мати одна [1].

Емоційно-образний фон і зміст цієї відомої пісні співзвучні з темою сучасного заробітчання, а факт її сприйняття інформантами як традиційного народнопісенного супроводу на проводах тих, хто від'їжджає за кордон на заробітки, свідчить про поступовий перехід твору до стадії активного побутування.

Наведені у статті народнопісенні твори в сукупності з їх тематичним аналізом дають підстави зробити такі висновки. Наявність заробітчання тематики в побутуючій фольклорній традиції є її невід'ємною складовою і відображає процеси, які відбуваються в ній, у тому числі жанрові й тематичні “зсуви”. У сучасному фольклорі побутують пісні про українську трудову еміграцію ХІХ – початку ХХ століть, але водночас народнопісенна традиція відгукується на проблему сучасної української трудової еміграції, так званої четвертої хвилі. Більшість заробітчання пісень, які зберігаються в архіві кафедри, датовані 2012 роком, що ілюструє поступове “вкорінення” теми сучасної трудової еміграції, динаміку її зростання. При цьому спостерігаємо вплив авторської поетичної творчості українських трудових мігрантів на появу нових мотивів і сюжетів у творах заробітчання тематики.

-
1. Архів Олени Гінди. – В той день, коли дім я покинув вітця. – Записала Олена Гінда 5 червня 2010 року в селі Яблунів Тернопільського району Тернопільської області від п. Марії і п. Андрія (прізвищ і паспортних даних інформанти не подали).
 2. Архів Олени Гінди. – Зошит Парасковії Миколаївни Паращук (Демчук), 1953 року народження, село Красилівка Тисменицького району Івано-Франківської області (працює в Італії з 2007 року).
 3. Архів Олени Гінди. – Зошит Ганни Ярославівни Величко, село Підбірці Пустомитівського району Львівської області (повернулася в Україну у 2006 році).
 4. Буковинські народні романси / упорядкування, вступна стаття та примітки *Леопольда Яценка* ; Академія наук Української РСР ; Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії. – Київ : Видавництво Академії наук Української РСР, 1961.
 5. Буковинські народні пісні / упорядкування, вступна стаття та примітки *Леопольда Яценка* ; Академія наук Української РСР ; Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії. – Київ : Видавництво Академії наук Української РСР, 1963.
 6. *Вовчак Андрій, Ірина Довгалюк*. Документування фольклорної традиції. Засади організації і проведення польового фольклористичного дослідження, транскрибування й архівування зібраного фольклору

- ного матеріалу : методичні рекомендації для студентів філологічного факультету спеціалізації “фольклористика” / Андрій Вовчак, Ірина Довгалюк. – Львів, 2012. – 60 с.
7. Гавдеамус по-емігрантськи. Антологія творчості заробітчачан. – Рим, 2005. – Кн. 2. – 267 с.
 8. *Гінда Олена*. Жанр фольклорний : маніфестація терміна як проблема [Текст] / Олена Гінда // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2007. – Вип. 41. – С. 209–215.
 9. *Гінда Олена*. Українська традиційна культура як структуруючий фактор життя і творчості української діаспори в Італії / Олена Гінда // Традиційна культура діаспори : матеріали Міжнародної наукової конференції “Одеські етнографічні читання” ; Одеський національний університет імені Іллі Мечникова. – Одеса, 2012. – С. 69–81.
 10. *Гінда Е. Н.* Современное поэтическое творчество украинской диаспоры в Италии : свой традиционный мир в чужом пространстве / Е. Н. Гинда // Научный альманах “Традиционная культура”. – Москва, 2012. – № 2. – С. 30–41.
 11. *Гнатюк Володимир*. Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності / Володимир Гнатюк // *Гнатюк Володимир*. Вибрані статті про народну творчість / Володимир Гнатюк. – Київ : Наукова думка, 1966. – С. 78–95.
 12. *Гураль Дана*. О, Боже, мій Боже!... Заболотів–Феррара / Дана Гураль // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2006. – № 11 (56). – С. 54.
 13. *Драгоманов Михайло*. Нові українські пісні про громадські справи (1764–1880) / Михайло Драгоманов ; вид. друге. – [Київ] : [Видавниче товариство “Криниця” ; Друкарня акціонерного товариства “П. Барський”], 1918. – С. 154.
 14. *Колесса Філарет*. Українська пісня у найновішій фазі свого розвитку / Філарет Колесса // *Колесса Філарет*. Фольклористичні праці / Філарет Колесса ; Академія Наук РСР ; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Рильського НАН України. – Київ : Наукова думка, 1970. – С. 34–60.
 15. *Кузеля Зенон*. Причинки до студій над нашою еміграцією / Зенон Кузеля // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 1911. – Т. 105. – С. 175–204.
 16. Наймитські та заробітчачанські пісні : [збірник] / упорядкування і вступна стаття : *Софія Грица, Олексій Дей* та інші. – Київ : Наукова думка, 1975. – 575 с.
 17. *Порваткін Володимир*. Чужина. м. Орти / Володимир Порваткін // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2002. – № 11 (13). – С. 37.

18. *Пронюк Оксана*. Під арками. З життя української громади Болоньї 2003–2006 рр. / Оксана Пронюк. – Івано-Франківськ : Сімик, 2009. – С. 463.
19. Світло на чужих стежках. Антологія творчості заробітчан. – Рим, 2005. – Книга 1. – 146 с.
20. *Сокіл Ганна*. Філарет Колесса про перспективність дослідження пісенних новотворів / Ганна Сокіл // Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця ХІХ – ХХ століття (з нагоди 130-ліття від дня народження академіка Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження академіка Миколи Колесси) : збірник наукових праць та матеріалів / упорядники *Андрій Вовчак, Ірина Довгалюк*. – Львів, 2005. – С. 94–100. – (Серія Українська філологія: школи, постаті, проблеми. – Вип. 5).
21. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 16_2006maria. – Од. зб. 16_2006maria_seans02_text01.
22. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 16_2006maria. – Од. зб. 16_2006maria_seans07_text01.
23. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 18_2007mazur. – Од. зб. 18_2007mazur_seans13_text01.
24. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 12_2008lilia. – Од. зб. 12_2008lilia_seans03_text01.
25. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 12_2008lilia. – Од. зб. 12_2008lilia_seans06_text01.
26. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 12_2008pisnia. – Од. зб. 12_2008pisnia_seans12_text01.
27. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 12_2010vovczak. – Од. зб. 12_2010vovczak_seans05_text01.
28. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 12_2010lahun. – Од. зб. 12_2011lahun_seans18_text01.
29. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 12_2011prytula. – Од. зб. 12_2011prytula_seans07_text01.
30. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 12_2011burko. – Од. зб. 12_2011burko_seans12_text01.
31. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 12_2011antoniuk. – Од. зб. 12_2011antoniuk_seans13_text01.
32. ФА КУФ. – Фонд ІЕК. – Папка ІЕК_20120629girnyak. – Од. зб. ІЕК_20120629girnyak_seans02_text01.
33. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 12_2012podilchak. – Од. зб. 12_2012podilchak_seans03.
34. ФА КУФ. – Фонд ІЕК. – Папка ІЕК_20120715slutska. – Од. зб. ІЕК_20120715slutska_seans04_text01.
35. ФА КУФ. – Фонд ЕК. – Папка 12_2012sicj. – Од. зб. 12_2012sicj_seans12_text01.

36. ФА КУФ. – Фонд ІЕК. – Папка ІЕК_20120714koval. – Од. зб. ІЕК_20120714koval_seans02_text01.
37. *Франко Іван*. Знадоби до вивчення мови і етнографії українського народу / Іван Франко // *Франко Іван*. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – Київ : Наукова думка, 1980. – Т. 26. – С. 180–205.
38. *Hinda Olena*. Folklore, Ethnocultural and Ethnomental Elements in New Poetic Coinages of Ukrainian Working Migrants in Italy / Olena Hinda // East European and Balkan Institute, Center for International Area Studies, Hankuk University of Foreign Studies. – 2012. – Vol. 29. – P. 287–306.

**THE “MIGRANT WORKERS” THEME IN MODERN
UKRAINIAN FOLKLORE AS PROLONGATION
AND VIVIFICATION OF THE TRADITION**

Olena HINDA

The article explores presence of “migrant workers” theme in modern Ukrainian folklore. The researching is based on the materials of Folklore Research Laboratory at Filaret Kolessa Ukrainian Folklore Studies Department of Ivan Franko National University in Lviv and the author’s archives; folk migrant workers’ songs have been contrasted with the poetry by modern migrant workers in Italy.

Key words: modern folklore tradition, Folklore Research Laboratory, poetry by Ukrainian migrant workers in Italy, Christian Journal of the Ukrainians in Italy “Do Svitla” (“To the Light”).

**“ЗАРАБОТЧАНСКАЯ” ТЕМАТИКА
В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ ФОЛЬКЛОРЕ
КАК ПРОЛОНГАЦИЯ И ОБНОВЛЕНИЕ ТРАДИЦИИ**

Елена ГИНДА

Исследовано присутствие темы трудовой эмиграции в современном украинском фольклоре на материале Фольклорного архива Лаборатории фольклористических исследований Кафедры украинской фольклористики имени академика Филарета Колэсы Львовского национального университета имени Ивана Франко и личного архива автора; проведен сопоставительный анализ устнопоэтических текстов с текстами стихотворений украинских трудовых мигрантов в Италии.

Ключевые слова: современная фольклорная традиция, Лаборатория фольклористических исследований, поэтическое творчество украинских трудовых мигрантов в Италии, христианский журнал украинцев в Италии “До Світла”.

Стаття надійшла до редколегії 22.12.2012

Прийнята до друку 5.02.2013